

Innst. 19 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Prop. 152 S (2010–2011)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om hjelp til tørkeofre på Afrikas Horn

Til Stortinget

1. Sammendrag

I denne proposisjonen blir det foreslått bevilget 300 mill. kroner til nødhjelp til tørkerammede på Afrikas Horn. Støtten vil i hovedsak gå til Somalia. Det samlede bidraget fra Norge til tørke-katastrofen på Afrikas Horn i 2011 vil etter dette utgjøre 620 mill. kroner.

1.1 Bakgrunn

13 millioner mennesker på Afrikas horn er rammet av tørke. Værfenomenet La Nina har ført til sviktende regn gjennom de to siste regntidene. Bare i Somalia befinner 4 millioner mennesker seg i krise. Av disse er 3 millioner i sør. Hvis ikke matsikkerhetssituasjonen forbedres radikalt de neste ukene, vil resten av Sør-Somalia bli rammet av hungersnød. Selv med en normal nedbør i perioden oktober til desember vil matsikkerhetssituasjonen i Somalia forbli kritisk langt inn i 2012. Dyrkingssesongen startet i månedsskiftet september/oktober, og det er avgjørende at jorda blir dyrkingsklar og såfrø distribuert. Bøndene må også være til stede på jordene sine og ikke i flyktningleire langt hjemmefra. En annen fare er det at regntiden kan føre til flom og oppblomstring av sykdommer blant en allerede svekket befolkning.

Tørken må forstås som nok en belastende faktor for befolkningen i Somalia snarere enn grunnen til dagens alvorlige situasjon. Hovedårsaken er den langvarige væpnede konflikten som har gjort lokal-samfunnene svært sårbare selv for naturlige og tilba-

kevendende klimavariasjoner. I tillegg til konflikt og tørke er også andre faktorer viktige for mangel på lokal motstandskraft i Somalia, særlig den globale økningen i matvarepriser og betydelig nedgang i pengebidrag fra den somaliske diasporaen som følge av finanskrisen.

Situasjonen er verst i de deler av Sør-Somalia hvor Al Shabaab har kontrollen. Al Shabaab har gjennom flere år nektet FN og andre humanitære aktører å gi assistanse til sivilbefolkningen, inkludert matutdeling og innsats innen helse, skole og landbruk. Shabaab har også aktivt bidratt til å svekke matmarkedene i området. Noen aktører har hatt begrenset tilgang, men på ingen måte tilstrekkelig til å forebygge eller redusere den aktuelle krisen.

Svært mange har flyktet fra disse områdene til Etiopia og Kenya. Mange flykter også til den krigsherjede hovedstaden Mogadishu. Dette skaper et betydelig press på allerede sårbare samfunn og fulle flyktningleire, både i Kenya, Etiopia og Mogadishu. FN frykter epidemiutbrudd i de store leirene, og evnen til å gi effektiv beskyttelse til sårbare grupper (kvinner og barn) er sterkt redusert under disse omstendighetene.

Kvinner og jenter på flukt fra de hardest rammede områdene blir utsatt for seksualisert vold under flukten, men også i flyktningleirene. Norge støtter tiltak for å beskytte kvinner mot seksuell vold i leirene, spesielt gjennom FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). I tillegg er det avgjørende for beskyttelse av sårbare grupper at innretningen på den humanitære assistansen bidrar til å forebygge flukt.

Regjeringen ble varslet om at tørken ville ramme Afrikas Horn allerede i oktober 2010. Det ble derfor planlagt for og gjennomført tiltak som skulle bidra til å styrke beredskapen med hensyn til tørken. Kenya og Etiopia har hatt langt bedre forutsetninger for å forebygge virkningen av tørke, selv om dette ikke har

vært nok. Forebygging har vært viktig for den norske humanitære støtten til disse to landene. Konflikten har imidlertid gjort det vanskelig både å lage langsiktige strategier for tørkeberedskap og å gjennomføre konkrete tiltak for å bygge lokal motstandskraft i Somalia. Dette er en viktig årsak til den dramatiske humanitære situasjonen i landet.

FN og øvrige internasjonale humanitære organisasjoner har bidratt med nødhjelp til Afrikas Horn. FN koordinerer det humanitære arbeidet, men har på grunn av sikkerhetssituasjonen problemer med å bevege seg utenfor Mogadishu.

Hittil har regjeringen bidratt med 320 mill. kroner til de tørkerammede, hvorav 210 mill. kroner var fordelt og utbetalt i løpet av februar 2011. Budsjettmidlene ble disponert over kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 70 Naturkatastrofer og post 71 Humanitær bistand og ble utbetalt til humanitære programmer administrert av FN, Røde Kors-bevegelsen og frivillige humanitære organisasjoner.

Selv om de fleste store giverne nå har bidratt med betydelige midler, er det fortsatt store behov. FNs nødhjelpsappell for hele Afrikas Horn er på 2,4 mrd. USD hvorav 62 pst. er dekket av giverne.

De ekstremt store behovene gjør at regjeringen foreslår å øke det norske bidraget til tørkeofre med ytterligere 300 mill. kroner over bistandsbudsjettet for 2011.

Det samlede bidraget fra Norge til de tørkerammede på Afrikas Horn i 2011 vil etter dette utgjøre 620 mill. kroner.

1.2 Innretningen av den norske støtten

Vårt fokus i den humanitære krisen er å øke tilgang og humanitær kapasitet i de verst rammede områdene i Somalia. Dette er avgjørende både for å nå de mest sårbare ofrene og for å forebygge nye flyktningstrømmer og nye kriser.

Norsk støtte bør kanaliseres gjennom aktører som har humanitær tilgang, kapasitet og som raskt trenger ytterligere finansiering. I tillegg til umiddelbar innsats for de tørkerammede er det viktig å samarbeide med regionale og internasjonale partnere for raskt å komme i gang med forebyggende tiltak på nasjonalt og regionalt nivå i Somalia.

Flere organisasjoner har kapasitet til å gjøre mer, og pengene fra Norge vil bli fordelt til FNs humanitære organisasjoner, Røde Kors-bevegelsen og humanitære hjelpeorganisasjoner med erfaring fra Somalia.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Laila Gustavsen, Eva Kris-

tin Hansen, Svein Roald Hansen, Sverre Myrli, Tore Nordtun og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Morten Høglund, Siv Jensen, Peter N. Myhre og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold Vedum, og fra Kristelig Folkeparti, Dagfinn Høybråten, støtter forslaget om å bevilge 300 mill. kroner til nødhjelp til tørkerammede på Afrikas Horn.

Komiteen viser for øvrig til partienes respektive merknader om forholdet mellom humanitær og militær innsats i Innst. S. nr. 307 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 40 (2008–2009).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er både viktig og riktig at Norge skal bidra med midler til å avhjelpe den prekære humanitære situasjonen på Afrikas Horn. Disse medlemmer er innforstått med at Somalia og Afrikas Horn som sådan har opplevd matkriser, hungersnød og humanitære kriser ved gjentatte anledninger de siste tiårene, blant annet i 1991–1992, i 1998–2000, i 2006, i 2008 og nå i 2011. Det er disse medlemmers mening at krisen på Afrikas Horn er menneskeskapt og skyldes blant annet konflikten i Somalia, dårlig styresett, korrupsjon og manglende investering i jordbruket i regionen. Konflikten samt påfølgende migrasjon og store flyktningstrømmer har blant annet gjort at befolkningen som i en årrekke har vært i stand til å takle tørke og sviktende avlinger, nå er mer sårbar for slike klimatiske endringer.

Disse medlemmer har merket seg det betydelige antall bøker, artikler og rapporter fra internasjonale forskere, tankesmier og diverse FN-organisasjoner som viser til hvordan bistand og nødhjelp til Somalia på ulike vis er blitt misbrukt gjennom de siste tiårene. Disse medlemmer forutsetter at alle disse erfaringene er med på å danne grunnlaget for hvordan Norge velger å kanalisere hjelpen til ofrene for den humanitære krisen på Afrikas Horn. Disse medlemmer etterlyser i meldingen en problematisering av hvordan bistanden og nødhjelpen påvirker de lokale, nasjonale og regionale maktstrukturene i regionen og hvordan nødhjelpen kan være med å bidra til krigsøkonomien i Somalia.

Disse medlemmer viser til rapporten «You don't know who to blame: War crimes in Somalia» utgitt av forskere ved Human Rights Watch (august 2011) som slår fast at alle involverte parter i konflikten i landet har gjort seg skyldige i alvorlige krigsforbrytelser og dermed forsterket den humanitære kri-

sen i landet. Disse medlemmer støtter rapportens forslag om at det etableres en FN-kommisjon for å undersøke påståtte overgrep i konflikten utført av Overgangsregjeringen TFG, al-Shabaab, Den afrikanske unions fredsstyrke AMISOM, militser støttet av Kenya og Etiopia samt kenyansk politi. Disse medlemmer vil understreke at en slik granskning må være uavhengig av de involverte parter i konflikten.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av å legge en regional tilnærming til grunn når man evaluerer mulighetene for å oppnå matsikkerhet i Somalia og på Afrikas Horn. En studie utført av forskerne Kimenyi, Moyo og Smith (2011) ved Africa Growth Initiative slår fast at dårlig styresett og manglende planlegging er en viktig årsak til manglende matsikkerhet på kontinentet. I ett og samme land kan det være områder som har overskudd på mat, mens det er hungersnød i andre områder av landet. Til tross for en rekke initiativer knyttet til etablering av regionale kornreserver gjennom SADC, ECOWAS og EAC, så har ineffektivitet og byråkrati sørget for at

planene for økt regional matsikkerhet ikke har blitt iverksatt. Disse medlemmer mener at utviklingen av regionale mat- og kornreserver kan supplere nasjonale lagre og redusere kostnadene ved at hvert land har store slike lagre. Den afrikanske union (AU) burde legge til rette for overføringer av mat og korn mellom overskuddsregioner til regioner og land hvor det er underskudd på mat. Regionale organisasjoner som ECOWAS, EAC og SADC burde også bidra til utviklingen av et system for regional markedsinformasjon slik at regionen kan produsere mer mat. For at denne informasjonen skal kunne komme befolkningen og bønder til nytte, er det, slik disse medlemmer ser det, avgjørende at afrikanske land eliminerer forbudene mot eksport av mat. Slike forbud gjør det svært vanskelig for bønder og land med overskudd av mat å selge disse og på den måten komme seg ut av fattigdom.

Disse medlemmer viser for øvrig til Fremskrittspartiets merknader i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 14 (2010–2011).

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

I statsbudsjettet for 2011 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
163	70	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, Naturkatastrofer, <i>kan overføres, økes med fra kr 452 000 000 til kr 752 000 000</i>	300 000 000

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 19. oktober 2011

Ine M. Eriksen Søreide
leder

Laila Gustavsen
ordfører

